

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060301

DOM
2022-11-14
Stockholm

Mål nr
M 14020-21

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2021-11-04 i mål M 1863-21, se bilaga A

PARTER

Klagande

Länsstyrelsen i Örebro län

Motpart

NCC Industry AB, 556302-3307

Ombud: MW

NCC Industry Nordic AB

SAKEN

Tillstånd till täkt av naturgrus inom fastigheten XX i Degerfors kommun

---

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom fastställer Mark- och miljööverdomstolen Miljöprövningsdelegationen inom Länsstyrelsen i Örebro läns beslut den 17 februari 2021, dnr 551-6145-2020, och avslår tillståndsansökan.

Dok.Id 1862407

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen i Örebro län har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och fastställa miljöprövningsdelegationens beslut.

NCC Industry AB (NCC) har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Parterna har till stöd för sin talan sammanfattningsvis anfört följande.

Länsstyrelsen

Enligt 9 kap. 6 f § 1 miljöbalken får en tillståndspliktig naturgrustäkt inte komma till stånd om det med hänsyn till det avsedda ändamålet är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt att använda ett annat material. Enligt mark- och miljödomstolens resonemang skulle ”andra material” i detta sammanhang endast kunna vara andra grusliknande material. Domstolens tolkning är alltför snäv och vägledning behövs kring hur begreppet ska förstås.

Enligt Boverkets byggregler ska underlaget till gungor, klätterställningar och liknande redskap vara stötdämpande och i övrigt så utformat att risken för personskador begränsas. Krav på säkerhet och stötdämpande underlag för lekredskap finns i Europastandarderna SS-EN 1176 och SS-EN 1177. Bark- och träflis är exempel på naturmaterial som är godkända som fallskyddsunderlag enligt samma standard som fallsand. Även olika typer av fallskyddsgummi, gummibark, konstgräs och korkmaterial m.m. kan ersätta fallsand och uppfyller kraven i nämnda standarder.

NCC

Gruskvaliteten i tälten är mycket god och av fina fraktioner som det råder hög efterfrågan på. Samtidigt minskar antalet grustäkter för varje år i takt med att naturgrus ersätts med produkter tillverkade av bergkross. Produktionen i tälten har de senaste åren ställts om och försörjer marknaden i det växande avsättningsområdet med

grusmaterial till i huvudsak sådana kvalificerade ändamål som i dagsläget inte kan ersättas av bergkrossmaterial.

Under både ansökningsprocessen och överklagandeprocessen har Sveriges geologiska undersökning (SGU) yttrat sig över ansökan och framhållit att lokaliseringen är lämplig med hänsyn till grundvattenpåverkan och naturvärdena på platsen. NCC har vidare, precis som mark- och miljödomstolen funnit, visat att det inte är möjligt att använda annat material för de avsedda användningsområdena, att tillgången på naturgrus från befintliga naturgrustäkter inte kan tillgodose behovet, samt att sanden i just denna täkt passar väl till de kvalificerade ändamål som NCC har uppgett i ansökan. Dessutom är ansökt mängd om 20 000 ton per år betydligt mindre än tidigare tillståndsgiven mängd om 100 000 ton per år.

Vad länsstyrelsen har anfört om att fallsand kan ersättas av annat stötdämpande material som inte är grusliknande saknar relevans eftersom NCC varken styr över behovet av sanden från marknaden eller över vad kunden i varje enskilt fall önskar använda. Ett materials egenskaper kan variera kraftigt över tid samt beroende på förhållandena på platsen och klimatet. Det är därför inte alltid lämpligt eller ekonomiskt möjligt att använda andra material än sand och grus. SGU har därtill som sakkunnig myndighet bedömt att ersättningsmaterial till fallsand saknas.

NCC ifrågasätter inte att andra typer av material kan uppfylla motsvarande krav på stötdämpningsförmåga som fallsand, men vidhåller att ”andra material” i den mening som avses i 9 kap. 6 f § 1 miljöbalken endast kan vara grusliknande. Hänsyn måste enligt NCC tas till vad marknaden efterfrågar och en jämförelse med andra material är irrelevant och ligger inte inom prövningsramen.

REMISSYTTRANDE I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Boverket har – utifrån plan- och bygglagstiftningen – yttrat sig över vilka tekniskt och ekonomiskt rimliga möjligheter som finns att använda andra material än fallsand/grusliknande material under gungor och andra lekredskap där fallrisk föreligger. Verket har sammanfattningsvis anfört följande.

I Boverkets byggregler anges krav på att underlaget till gungor, klätterställningar och dylika redskap ska vara stötdämpande och i övrigt utformat så att risken för personskador vid en olycka begränsas (Boverkets byggregler 2011:6, avsnitt 8:93). I rådet hänvisas till att exempel på stötdämpande underlag som uppfyller kraven och provningsmetoder för stötdämpande underlag finns i standard framtagen av Svenska institutet för standarder (hänvisning görs till SS-EN 1177, vars tabell med exempel numera återfinns i SS EN 1176-1, tabell 4). Där anges vad som krävs avseende bl.a. materialskiktets tjocklek och vilka maximala fallhöjder detta ger. Vidare anges vilka vanliga material som är på förhand accepterade. Eftersom materialen är vanligt förekommande kan deras användande som ersättning antas vara ekonomiskt rimligt. Gräs eller jord är på förhand godkända material vid låg fallhöjd på max en meter. Bark, träspån, sand och grus är vid tillräckliga skiktjocklekar på förhand godkända för en fallhöjd på max tre meter. Andra material än de på förhand godkända kan provas enligt SS-EN 1177. Provingen avgör då om materialet uppfyller kriterierna på fallskydd. Ett exempel på sådan lösning som kan köpas som färdig produkt är stötdämpande massivt och fjädrande gummiunderlag för lekredskap. Boverkets bedömning är således att det finns tekniskt och ekonomiskt rimliga möjligheter att använda andra material än fallsand/grusliknande material under gungor och andra lekredskap där fallrisk föreligger.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Den nu aktuella täktverksamheten på fastigheten XX har bedrivits med stöd av ett tillstånd som gavs den 19 december 2011 och gällde t.o.m. den 31 december 2021. Det medgav ett sammanlagt uttag av högst 500 000 ton och ett högsta uttag av 100 000 ton under ett enskilt år. Nu aktuell tillståndsansökan avser ett uttag om sammanlagt 300 000 ton sand- och grusmaterial under tio år och med en begränsning av det årliga uttaget till 20 000 ton i normalfallet och 40 000 ton maximalt. NCC har sedan ansökan gavs in till miljöprövningsdelegationen (MPD) räknat upp de förväntade årliga volymerna till följande.

Fallsand/gungsand	10 000 ton/år
Sand till skjutvallar	4 000 ton/år
Infiltrationssand	3 000 ton/år
Sand till idrottsanläggningar	1 500 ton/år
Natursten	500 ton/år
Mur- och putssand	500 ton/år
Väggrus	500 ton/år
Fyllnadssand	500 ton/år
Bakbar sandlådesand	4 000 ton/år

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar inledningsvis att såväl underinstanserna som SGU ansett att täktens lokalisering är lämplig med avseende på materialsammansättning, grundvattenpåverkan och påverkan på natur- och kulturmiljö. Ansökan remitterades även till bl.a. Naturvårdsverket, som avstod från att yttra sig. Det har inte gjorts gällande annat än att området i och för sig är fortsatt lämpligt för täktverksamhet. Det har inte heller ifrågasatts att det finns behov av och att NCC har avsättning för de redovisade mängderna naturgrus. Mark- och miljööverdomstolen gör inga andra bedömningar i dessa frågor.

Utgångspunkter för den fortsatta prövningen

En tillståndspliktig täkt av naturgrus får inte komma till stånd om det med hänsyn till det avsedda användningsområdet är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt att använda ett annat material, se 9 kap. 6 f § 1 miljöbalken.

Prövningsmyndigheten ska överväga om ett annat material kan användas med hänsyn till det avsedda användningsområdet. Det är sökanden som måste visa att det finns ett objektivet behov av att använda naturgruset. Vid prövningen bör man beakta dels om det är möjligt att använda ett annat material, t.ex. bör krossat berg i ökad utsträckning kunna ersätta naturgrus som ballast i betong, dels om tillgången på naturgrus från redan öppnade naturgrustäkter i närheten kan tillgodose behovet. Bestämmelsen innebär en typ av behovsprövning där det är det objektiva behovet av naturgruset som ska prövas. Den är tillämplig på uttag av naturgrus som inte varit föremål för prövning

i ett tillstånds- eller anmälningsärende. (Se prop. 2008/09: 144 s. 26 f.) Som också redovisas i propositionen kan SGU vara en värdefull remissinstans (s. 17).

Mark- och miljööverdomstolen kan konstatera att varken lagtext eller förarbeten ger stöd för att begränsa prövningen av möjliga ersättningsmaterial till bergkross eller grusliknande material eller andra produkter som går att framställa av bergkross. Detta är också väl förenligt med miljöbalkens grundläggande syfte att främja en långsiktigt hållbar utveckling och hushållning med naturens resurser. Det centrala vid bedömningen av om det finns tekniskt möjliga och ekonomiskt rimliga alternativ blir därför den avsedda produktens tekniska egenskaper och funktion. Med ett sådant synsätt blir också marknadens efterfrågan av grus eller grusliknande material av underordnad betydelse.

Vid prövningen i MPD avstyrkte länsstyrelsen ansökan med hänvisning till att den dominerande andelen av de användningsområden för naturgruset som angavs i ansökan är ersättlig med bergkross eller andra material. Länsstyrelsen har nu framhållit att annat än grusliknande material kan användas som ersättningsmaterial för fallsand.

I MPD anförde SGU att flera av de användningsområden som bolaget redogjort för i ansökan, t.ex. infiltrationssand och sand till idrottsanläggningar, visserligen är svårare att hitta ersättningsmaterial för, men att natursand inte är en nödvändighet för att framställa dessa, vilket bolaget hävdade. Enligt SGU var endast ett av de av NCC planerade användningsområdena (fallsand) sådant där naturgrus är oersättligt för produktens funktion. Återstående då ansökta mängder skulle enligt SGU vara möjliga att ersätta med helkrossad ballast. I mark- och miljödomstolen angav myndigheten att det visserligen var positivt ur ett resurshushållningsperspektiv att en större andel av uttaget då planerades att nyttjas till specialprodukter. Detta föranledde dock inte SGU att ändra ståndpunkt i ärendet och myndigheten vidhöll vad som hade framförts till MPD. Värt att notera är också att SGU i sina yttranden har framhållit att det aktuella naturgruset är av mycket god kvalitet, att efterfrågan är hög och att det är viktigt att materialet endast används till ändamål där det är oersättligt samt att uttagmängden begränsas för att möjliggöra ett nyttjande av täkten under lång tid framöver.

Mark- och miljööverdomstolen gör följande bedömningar

Mark- och miljööverdomstolen gör liksom mark- och miljödomstolen bedömningen att NCC får anses ha visat att det saknas tekniskt möjliga och ekonomiskt rimliga alternativ till naturgrus avseende ändamålen *infiltrationssand, skjutvallssand, mur- och putssand* samt *väggrus till kulturmiljövägar*. Även när det gäller *bakbar sandlådesand* gör Mark- och miljööverdomstolen denna bedömning.

I fråga om *fyllnadssand*, som används till ledningsbäddar, har NCC anfört att krossat bergmaterial kan användas som ersättningsmaterial under förutsättning att det bearbetats genom kantnötning, men att natursand kan vara lämpligt att använda där det finns behov av iakttagande av försiktighet runt materialet som ska omslutas. Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att det av SGU:s rapport 2015:35, Ersättningsmaterial för naturgrus – kunskapssammanställning och rekommendationer för användningen av naturgrus, framgår att flertalet svenska bergarter bör kunna användas som fyllnadssand efter kantnötning. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att utredningen inte visar att tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt ersättningsmaterial till detta ändamål saknas.

Om ändamålet *natursten* har NCC anfört att denna främst används till anläggande av fisktrappor och lekvatten för fisk då naturstenen har en naturlig rundhet som brutet bergmaterial saknar. Mark- och miljööverdomstolen noterar att lekgrus (naturligt rundat material som används vid återskapande av lekbottnar för fisk) nämns som ett icke utrett användningsområde i SGU:s rapport. Om naturgrus är nödvändigt att använda till ett ändamål som ännu inte har utretts får, enligt rapporten, prövas separat i varje enskilt fall till dess en reviderad utgåva finns. SGU har i sina yttranden anfört att fallsand är det enda av de angivna ändamålen som ersättningsmaterial saknas för. NCC:s utredning kan inte anses ha visat att det inte är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt att använda kantnött bergmaterial för dessa syften.

Angående *sand till idrottsanläggningar* har SGU i yttrande till MPD anfört att natursand inte är en nödvändighet. Vad NCC har anfört kan enligt Mark- och miljööverdomstolens mening inte anses visa att det saknas tekniskt möjliga och ekonomiskt rimliga alternativ till detta ändamål.

Som redovisats ovan har SGU i sina yttranden uttryckt att *fallsanden* är det enda av de i ansökan specificerade ändamålen som det inte finns ersättningsmaterial för. Någon jämförelse med andra materialslag än berg har emellertid inte gjorts. Att så inte skett får ses mot bakgrund av SGU:s uppdrag som förvaltningsmyndighet för frågor om landets geologiska beskaffenhet och mineralhantering, se förordning (2008:1233) med instruktion för Sveriges geologiska undersökning.

Vid bedömningen av möjliga alternativ till fallsand anser Mark- och miljööverdomstolen att den stötdämpande förmågan är av central betydelse. Boverket har i sitt yttrande anfört att det finns tekniskt möjliga och ekonomiskt rimliga alternativ som är såväl vanligt förekommande som på förhand godkända för samma fallhöjder som fallsand. Att det finns andra materialslag som uppfyller motsvarande krav på stötdämpningsförmåga på det sätt Boverket beskrivit har inte heller ifrågasatts av NCC. Även *fallsanden* får anses vara ersättlig.

Mark- och miljööverdomstolen bedömer mot denna bakgrund att en dominerande del av det material som avsetts produceras i tåkten skulle gå till ändamål där naturgrus kan ersättas av andra material och att det sökta tillståndet därför inte kan beviljas.

Mark- och miljödomstolens dom ska således ändras och miljöprövningsdelegationens beslut fastställas.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Liselotte Rågmark och Lars Olsson, referent, tekniska rådet Claes Becker och tf. hovrättsassessorn Alexandra Tavaststjerna.

Föredragande har varit Frida Jakobsson.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2021-11-04
meddelad i
Nacka

Mål nr M 1863-21

PARTER

Klagande

NCC Industry AB, 556302-3307

Ombud: MW
NCC Industry Nordic AB

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen Örebro län, miljöprövningsdelegationen, beslut 2021-02-17 i ärende nr 551-6145-2020, se [bilaga 1](#)

SAKEN

Tillstånd till täkt av naturgrus inom fastigheten XX, Degerfors kommun

---

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen återförvisar målet till miljöprövningsdelegationen för meddelande av tillstånd med verkställighetsförordnande samt fastställande av villkor.

YRKANDEN M.M.

NCC Industry AB har yrkat att domstolen ska upphäva miljöprövningsdelegationens beslut, bevilja ansökt verksamhet och återförvisa målet till miljöprövningsdelegationen för fastställande av villkor.

Till stöd för sin talan har bolaget anfört i huvudsak följande.

Gruskvaliteten i täkten är av mycket god finkornig kvalitet, där 75 % av materialet utgörs av sandfraktionen 0,2–2 mm. Täkten försörjer marknaden i avsättningsområdet med grusmaterial i huvudsak till sådana kvalificerade ändamål där materialet inte kan, eller inte rimligen kan, ersättas av bergkross. Bolaget ser en fortsatt hög efterfrågan på marknaden avseende detta högkvalitativa sand- och grusmaterial i fraktionerna 0–4 mm. Särskilt avseende de finaste fraktionerna saknas ersättningsmaterial, vilket är det som återfinns på just den aktuella platsen. På grund av den omställning som sker i branschen har antalet grustäkter minskat för varje år. De täkter som finns kvar får därför större och större avsättningsområden, eftersom efterfrågan på material till de kvalificerade ändamålen inte har minskat. Även om det är möjligt att ersätta sandlådesanden med annat material så innebär det en 10 till 15 gånger högre kostnad, vilket är orimligt.

I förhållande till ansökan har bolaget räknat upp förväntade volymer av fallsand och sand till skjutvallar och redogjort för materialanvändningen (avseende oersättliga ändamål) enligt följande.

Fallsand/gungsand	10 000 ton/år
Sand till skjutvallar	4 000 ton/år
Infiltrationssand	3 000 ton/år
Sand till idrottsanläggningar	1 500 ton/år
Natursten	500 ton/år
Mur- och putssand	500 ton/år
Väggrus	500 ton/år
Fyllnadssand	500 ton/år
Bakbar sandlådesand	4 000 ton/år

I enlighet med ovanstående kommer andelen oersättligt material att uppgå till 80 %, om man räknar med sandlådesanden, och till 67 % om man inte räknar med sandlådesanden. De oersättliga ändamålen dominerar alltså över de ersättliga.

Täkten är i övrigt väl lokaliserad, riskerar inte att påverka grundvattnet eller inverka negativt på kulturmiljön.

ER har yttrat sig och anfört i huvudsak följande.

Hon anser att miljöprövningsdelegationens beslut är korrekt. Täkten har huvudsakligen använts för att ta fram material till betongtillverkning. Nu används i stället krossberg till betongtillverkning och därmed ska täkten upphöra och efterbehandling påbörjas. Tillstånd enligt ansökan innebär även att NCC kommer att sälja sina produkter inom ett större område, vilket ökar transporterna. Det medför en avsevärd ökning av utsläpp. Hon anser även att skyddet av grundvattnet är för svagt. Känsligheten för utsläpp av föroreningar kommer att öka och de föreslagna skydds- och kontrollåtgärderna medför inget skydd av grundvattnet då dessa endast är rekommendationer.

UTREDNINGEN

Domstolen har inhämtat yttrande från Sveriges geologiska undersökningar, SGU.

SGU har anfört att det ur ett resurshållningsperspektiv är positivt att en större andel av uttaget planeras att användas till specialprodukter (10 000 ton fallsand per år i stället för 6 000 ton per år). SGU har dock vidhållit vikten av att hushålla med naturresursen sand i Liden, och att det material som bryts verkligen används till produkter där ersättningsmaterial fortfarande saknas. Vad bolaget framfört i sitt överklagande har inte föranlett SGU att ändra ståndpunkt i ärendet. SGU har därmed vidhållit vad den framförde till miljöprövningsdelegationen.

Domstolen har även begärt yttrande från Degerfors kommun avseende tåktens påverkan på grundvattnet och vattenförsörjningen, men kommunen har inte gett in något yttrande.

DOMSKÄL

Rättsliga utgångspunkter

I 9 kap. 6 f § miljöbalken finns en särskild bestämmelse som gäller täkter av naturgrus. Bestämmelsen infördes 2009 med avsikten att stärka och tydliggöra skyddet för naturgrusförekomster (prop. 2008/09:144 s. 22).

Enligt bestämmelsen får en tillståndspliktig täkt av naturgrus inte komma till stånd om

1. det med hänsyn till det avsedda användningsområdet är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt att använda ett annat material,
2. naturgrusförekomsten är betydelsefull för nuvarande eller framtida dricks- vattenförsörjning och tåkten kan medföra en försämrad vattenförsörjning, eller
3. naturgrusförekomsten utgör en värdefull natur- eller kulturmiljö.

Vid prövningen ska de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken, liksom hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken, beaktas.

En tillämpning av bestämmelserna i 9 kap. 6 f § miljöbalken ska även ske mot bakgrund av den övergripande målbestämmelsen i 1 kap. 1 § miljöbalken, där det framgår att bestämmelserna i miljöbalken syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Mark- och miljödomstolen instämmer i miljöprövningsdelegationens bedömning att miljökonsekvensbeskrivningen kan ligga till grund för prövningen. Domstolen instämmer också i bedömningen att täktens lokalisering är lämplig med avseende på dels materialsammansättning, dels grundvattenpåverkan och påverkan på natur- och kulturmiljö.

Domstolen gör däremot en annan bedömning än miljöprövningsdelegationen när det gäller frågan om täkten kan tillåtas med hänsyn till bestämmelsen i 9 kap. 6 f § 1 p. miljöbalken, dvs. om det är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt att använda ett annat material för de avsedda användningsområdena. Vid denna bedömning ska beaktas dels om det är möjligt att använda annat material, dels om tillgången på naturgrus från befintliga naturgrustäkter kan tillgodose behovet. Det är sökanden som ska visa att det finns ett behov av materialet och att materialet inte är möjligt att ersätta, åtminstone avseende de huvudsakliga användningsområdena enligt ansökan (se prop. 2008/09:144 s. 17).

Gemensamt för de ändamål som bolaget anser vara oersättliga, är att de avser användningsområden som kräver sand av fin fraktion och god kvalitet. Det är utrett att sanden i just denna täkt passar väl till dessa ändamål. Bolaget har uppgett att marknaden efterfrågar dessa specialprodukter.

Bolaget har redogjort för övriga täkter i regionen, varvid domstolen kan konstatera att brytningen av naturgrus har minskat förhållandevis kraftigt den senaste tiden. Ansökt mängd är dessutom betydligt mindre än tidigare tillståndsgiven mängd, vilket innebär att uttaget minskar. Det har inte framkommit att andra tillståndsgivna täkter kan tillgodose behovet.

Degerfors kommun har medgett att det finns ett visst behov av materialet för dessa ändamål.

Domstolen bedömer med beaktande av det nu anförda, och då det är fråga om relativt begränsade brytmängder, att det får anses utrett att det i närregionen föreligger behov av material till uppgivna användningsområden. Fråga är då om det kan bedömas tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt att använda ett annat material än naturgruset för framställning av produkterna.

Vid bedömningen av vilka material som går att ersätta är SGU en viktig remissinstans (prop. 2008/09:144 s. 16 f. och s. 26). Ledning kan hämtas från SGU:s rapport 2015:35 ”Ersättningsmaterial för naturgrus – kunskapssammanställning och rekommendationer för användningen av naturgrus”. I rapporten gör SGU bedömningen att fallsand är ett användningsområde där ersättningsmaterial lokalt kan förekomma. I sitt yttrande i målet har dock SGU uppgett att fallsand inte går att ersätta med andra material än naturgrus.

Miljöprövningsdelegationen ifrågasatte i sitt beslut om sand alltid behövs för användning som stötdämpande underlag då annat material, som olika typer av skyddsmattor, kan användas.

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning i fråga om det går att ersätta fallsanden med annat material.

Det går, som miljöprövningsdelegationen bedömer, att i viss utsträckning ersätta underlaget fallsand med t.ex. mattor. Om det däremot är så att efterfrågan avser material som uppvisar likheter med och även i övrigt har samma funktion som fallsanden, så är mattor inte ett alternativ. Fråga är, menar domstolen, om det går att använda annat grusliknande material till fallsand. I den bedömningen hänvisar domstolen till SGU, som i prövningen i miljöprövningsdelegationen har uppgett att det inte är möjligt att ersätta fallsand med annat material.

Med det i beaktande och i enlighet med vad bolaget har anført bedömer mark- och miljödomstolen att det är utrett att det saknas ersättningsmaterial för fallsanden.

SGU har i sin rapport kategoriserat användningen av naturgrus för infiltrationsändamål som ”användningsområde där det kan vara tekniskt möjligt att producera lämplig produkt med ersättningsmaterial”. Av rapporten framgår att krossat bergmaterial har sämre hydrauliska egenskaper än naturgrus och innehåller högre fillerhalter än naturgrus. Det framgår vidare att de tekniska krav som finns för filtersand är baserade på naturmaterial. I sitt yttrande till miljöprövningsdelegationen har SGU angett att det är svårare att hitta ersättningsmaterial för infiltrationssand, men att natursand inte är en nödvändighet för att framställa sådan sand. SGU har inte gjort någon bedömning i fråga om den ekonomiska rimligheten i att använda ett annat material. Bolaget har i sin ansökan hänvisat bl.a. till att användandet av bergkross vid anläggande av enskilda avlopp inte godkänns av alla tillsynsmyndigheter. Bolaget menar vidare att naturgruset behöver användas så länge forskning och utveckling av alternativa produktionsmetoder pågår.

Mot bakgrund av vad bolaget anför om myndigheternas krav på infiltrationsmaterial, och då SGU också tycks vara av uppfattningen att det kan vara svårt att hitta ersättningsmaterial för infiltrationssand, bedömer mark- och miljödomstolen att även infiltrationssanden i nuläget får betraktas som oersättlig enligt 9 kap. 6 f § 1 miljöbalken.

Vad gäller skjutvallssanden konstaterar domstolen att det inte har framkommit något som ger skäl att ifrågasätta vad bolaget har anfört om ersättningsmöjligheten. Vad bolaget har anfört om att kraven på sanden avseende t.ex. porositet inte går att uppnå med ersättningsmaterial kan alltså godtas.

I övrigt har bolaget angett att sanden ska användas till specialprodukter som kräver sand av fin fraktion och god kvalitet. Vad gäller t.ex. väggruset är det avsett att användas till kulturvägar. I SGU:s rapport anges att naturgrus inte bör brytas för användning av estetiska skäl, men att undantag bör kunna göras för naturgrus till vägar av t.ex. kulturhistoriskt värde. Vad gäller mur- och putssand har bolaget anfört att det kommer att användas till finspackel och andra specialprodukter.

Mark- och miljödomstolen gör den sammantagna bedömningen att bolaget har visat att naturgruset, och då särskilt de fina fraktionerna av hög kvalitet, är oersättligt för de uppgivna, huvudsakliga, ändamålen. Det föreligger därför inte hinder mot verksamheten enligt 9 kap. 6 f § 1 miljöbalken.

Verkställighetsförordnande

Bolaget har hos miljöprövningsdelegationen begärt att tillståndet ska få tas i anspråk utan hinder av att det inte har vunnit laga kraft. Ett s.k. verkställighetsförordnande får meddelas om det finns skäl till det, se 19 kap. 5 § 12 miljöbalken och 22 kap. 28 § miljöbalken.

Ett verkställighetsförordnande innebär att ett lagakraftvunnet avgörande inte behöver avvaktas och är ur processuell synvinkel att se som ett undantag.

Verksamhetsutövaren behöver visa konkreta skäl för ett verkställighetsförordnande, och det krävs att verksamhetsutövarens intresse med viss marginal väger tyngre än de intressen som talar för att laga kraft bör inväntas. Särskild hänsyn ska tas till de skador på miljön som kan uppstå om tillståndet omedelbart tas i anspråk och de möjligheter som finns att läka sådana skador om tillståndsbeslutet upphävs eller ändras (NJA 2012 s. 623).

I det här fallet avser tillståndet en verksamhet som redan bedrivs på den aktuella platsen. Tillståndet innebär fortsatt brytning av naturgrus, dock i mindre mängd än tidigare. Verksamhetsområdet utökas inte i förhållande till tidigare tillstånd.

Bolagets nuvarande tillstånd går ut vid årsskiftet vilket innebär en risk för att verksamheten behöver pausas i avvaktan på laga kraft om inte ett verkställighetsförordnande meddelas. Det skulle innebära inte obetydliga kostnader och olägenheter för bolaget. Sammantaget anser domstolen att det finns skäl för att förordna om omedelbar verkställighet.

Sammanfattning

Miljöprövningsdelegationen har inte haft fog för att avslå ansökan om tillstånd. Därmed ska målet, i enlighet med bolagets yrkande, återförvisas till miljöprövningsdelegationen för meddelande av tillstånd och verkställighetsförordnande i enlighet med ansökan, samt föreskrivande av villkor.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)

Överklagande senast den 25 november 2021.

Karin Röckert

Ola Lindstrand

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Karin Röckert, ordförande, och tekniska rådet Ola Lindstrand samt de särskilda ledamöterna Eva Thörnelöf och Agneta Melin. Föredragande har varit tingsnotarien Kristin Urdal.